

ŞEKÛR

(الشكور)

Allah'ın isimlerinden
(esmâ-i hüsnâ) biri.

Sözlükte “yapılan bir iyiliğin sahibini övgü ile anmak” mânasındaki şükür (şükran) kökünden türeyen şekûr “çokça teşekkür eden” demektir. Allah'a nisbet edildiğinde “az da olsa kulun iyi bir ameline fazlasıyla karşılık veren” anlamına gelir (İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye*, “şkr” md.; *Kâmus Tercümesi*, II, 446). Şekûr dört âyette Allah'a nisbet edilmiş, bunların üçünde gafûr isminden sonra, birinde halîmden önce yer almıştır. Şekûrun bu kullanılışı, kelimenin içeriğinde kulun günahını bağışlaması veya cezalandırılması hususunda acele etmeyip iyilik yapması için fırsat verme unsurlarının bulunduğuna işaret etmektedir. Bir âyette şâkir ismi zât-ı ilâhiyyeye izâfe edilmiştir. İki âyette, iyi amellerde bulunan müminlerin bu çabalarının şükranla karşılanacağını ifade eden meşkûr kelimesi geçmektedir. Şükran ve mükâfatın fâili Allah olduğundan şükür kavramının burada dolaylı olarak zât-ı ilâhiyyeye nisbet edildiğini söylemek mümkündür (M. F. Abdülbâki, *el-Mu'cem*, “şkr” md.). Şekûr ismi İbn Mâce ve Tirmizî'nin rivayet ettiği esmâ-i hüsnâ listesinde yer almaktadır (“Du'â”, 10; “Da'avât”, 82). Ebû Hüreyre'den nakledilen iki hadisten birinde Hz. Peygamber, yola sarkan bir dikenî arka tarafa doğru iten (Buhârî, “Ezân”, 10; Müslim, “Birr”, 127), diğerinde ise meskûn yerlerden uzak bir yol üzerinde gördüğü susamış köpeğe su vermek için kuyunun dibine inen, pabucunu doldurduktan sonra onu ağızıyla tutup yukarıya çıkan ve hayvanın susuzluğunu gideren kimselerin (*Müsned*, II, 375; Buhârî, “Müsâkât”, 9) davranışlarını Allah'ın şükranla karşılayacağını ve günahlarını bağışlayacağını bildirmektedir.

Şükür kavramının temel mânasında “artmak, ortaya çıkmak, minnet ve övgü duygularını ifade etmek” unsurları mevcuttur. Âlimler, bu anlamlardan hareketle kulun gerçekleştireceği küçük bir ameli bile Cenâb-ı Hakk'ın fazlasıyla mükâfatlandıracağı hususuna dikkat çekerler. Kulun güzel davranışları Allah'ın lutfettiği imkânlar sayesinde meydana geldiğinden aslında O'na yönelik hamd ve şükür niteliği taşır. Allah'ın bu tür davranışları öldüllendir-

mesi din terminolojisinde aynı kavramla ifade edilerek “kuluna teşekkür eden” anlamında şekûr ismi kullanılmıştır. Kişinin büyüklere karşı saygılı davranması onun görevi ise de asil insanlar bu davranışa teşekkürle mukabele eder. Bu da karşılıklı sevgi ve saygıyı çoğaltır. Aynı durum kul ile Allah arasında düşünüldüğü takdirde kuldan itaat ve saygı (takvâ), Allah'tan şefkat ve mükâfat şeklinde ortaya çıkar. Şekûr ismi Kur'an'da ve hadislerde gafûr ve halîm isimleriyle kullanıldığından âlimler bu ismin muhtevasına ilâhî mağfireti de dahil etmiştir.

Şekûr ismine dair âyet ve hadisler Allah'ın yaratıklara ve özellikle insana olan lutf, muhabbet ve merhametinin enginliğini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Nitekim biraz önce nakledilen Ebû Hüreyre hadislerinde insanlara eziyet veren bir şeyi bertaraf etme, susamış bir hayvana su verme fiillerinin bile Allah'ın mağfiretine vesile olduğu belirtilmektedir. Ebû Süleyman el-Hattâbî bu tür ifadelerin basit de görünse daima elden gelen iyi şeyleri yapmaya teşvik niteliği taşıdığını söyler ve bu gibi fiillerin çoğuna gücü yetmeyenlerin azı terketmemesi gerektiğine işaret ettiğini belirtir (*Şe'nü'd-du'â*, s. 66). Şekûrun bu içeriğiyle ilgili olarak kulun daima Allah'a yönelmesinin önemini anlatan bir hadiste Allah'ın töbe eden kulunun bu davranışından duyduğu memnuniyetin tek başına çölde yürüyen bir kimsenin kaybettiği devesini bulduğunda duyacağı sevinçten daha fazla olduğu ifade edilmiştir (Buhârî, “Da'avât”, 4; Müslim, “Tevbe”, 3-8). Allah'ın insanla ilgili fiilî sıfatları içinde yer alan şekûr gafûr, hâdî, halîm ve hamîd isimleriyle anlam yakınlığı içinde bulunur.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, “şkr” md.; *Kâmus Tercümesi*, II, 446-447; *Müsned*, II, 375; *Zeccâc, Tefsîru esmâ'illâhi'l-hüsnâ* (nşr. Ahmed Yûsuf ed-Dekkâk), Beyrut 1395/1975, s. 47-48; Hattâbî, *Şe'nü'd-du'â* (nşr. Ahmed Yûsuf ed-Dekkâk), Dimaşk 1404/1984, s. 65-66; Ebû Abdullah el-Halîmî, *el-Minhâc fî şu'abi'l-imân* (nşr. Hilmi M. Fûde), Beyrut 1399/1979, I, 205; İbn Fûrek, *Mücerredü'l-Makâlât*, s. 50; Kâdî Abdülcebbar, *el-Mugnî* (nşr. Abdülhalîm Mahmûd – Süleyman Dünyâ), Kahire, ts. (ed-Dârü'l-Misriyye), XX/2, s. 215; Abdülkâdir el-Bağdâdî, *el-Esmâ' ve's-sifât*, Kayseri Râşid Efendi Ktp., nr. 497, vr. 126^b-127^b; Gazzâlî, *el-Makşadü'l-esnâ* (Fazluh), s. 114-115; Fahreddin er-Râzî, *Levâmî'u'l-beyyinât* (nşr. Tâhâ Abdürraûf Sa'd), Beyrut 1404/1984, s. 260-265.

BEKİR TOPALOĞLU

ŞELEVBİN

(الشلوبين)

Ebû Ali Ömer b. Muhammed b. Ömer
b. Abdillâh el-Ezdi el-İşbilî en-Nahvî
(ö. 645/1247)

Endülüslü Arap dili âlimi.

562 (1167) yılında bir fırıncının oğlu olarak İşbiliye'de (Sevilla) doğdu. Kendisine Endülüs dilinde “mavi gözlü beyaz-kumral” anlamındaki “Şelevbîn” lakabı verildi. Bu lakabın, İşbiliye yakınında Şelevbîn (bugün Salobrena) adıyla bilinen köyden olması sebebiyle yahut el-Bîre yakınındaki Selevbîn adlı kaleye nisbetle verildiği ileri sürülmüşse de ilk görüşün daha doğru olduğu belirtilmiştir. Şelevbîn es-Sagîr diye bilinen Ebû Abdullah Muhammed b. Ali el-Mâleki'den (ö. 660/1262) ayırt edilmesi için Şelevbîn el-Kebîr olarak da tanınır.

Babasının bir süre hizmetinde bulunduğu Ebû Bekir Muhammed b. Abdullah b. Yahyâ İbnü'l-Cedd'in evinde büyüdü ve ondan faydalandı. Ebû Bekir Muhammed b. Halef el-İşbilî, İbn Beşkûvâl, İbn Madâ, Ebû Bekir İbn Zühr el-Hafîd, Abdurrahman b. Abdullah es-Süheylî, İbnü'l-Harrât, Ebû'l-Kâsım İbn Hubeys, Ebû Bekir İbn Hayr ve İsâ b. Abdülaziz el-Cezûlî gibi hocalardan ders okudu. İlim tahsili için yaptığı seyahatlerde Silefî, İbn Hayr, İbn Beşkûvâl, Süheylî, İbn Rüşd el-Hafîd, Ebû Bekir İbn Zühr, İbn Hubeys gibi âlimlerden çeşitli ilimlere dair icâzet aldı. Arap grameri ve lûgatı konusunda zamanının önde gelen bilginlerinden oldu. Daha hayatta iken eserleri ve şöhreti Suriye ve Irak'a kadar yayıldı; Arap gramerinde şarkın otoritesi sayılan Ebû Ali el-Fârisî ile mukayese edildi. Özellikle *Kitâbü Sibeveyhi* üzerine yoğunlaşmış yirmi iki yaşında onu okutabilecek düzeye erişti. Başta Arap grameri olmak üzere on sekiz yaşında başladığı öğretim faaliyetini altmış yıl sürdürdü. Verdiği derslerden ayda 4000 dirhem kazandığı zikredilir. Hayatının sonlarına doğru Kurtuba (Cordoba), Belensiye (Valencia) ve Mürsiye (Murcia) gibi önemli merkezlerin hristiyanların eline geçmesi yüzünden derslerine son verdi (640/1242). Şelevbîn, Kastilya Kralı III. Fernando'nun on sekiz ay süren kuşatması sırasında 645'te (1247) İşbiliye'de vefat etti. Onun şehrin ele geçirildiği yıl (646/1248) öldüğü de kaydedilir.

Çağdaşı İbnü'l-Kiftî, Şelevbîn'in Ahmed b. Ebân el-İşbilî'ye (ö. 382/992) ait, altmış veya 100 cilt olduğu söylenen *el-Âiem* ad-